

פתרון בחינת הבגרות בעברית א'

יחידת לימוד אחת

קיץ 2013

מספרי השאלון: 210, 11107

מוגש על ידי:

ישראלה דוד ורחל נעים

מורות לעברית ברשת בתי הספר של

יואל גבע

הערות:

1. התשובות המוצגות כאן הן בגדר הצעה לפתרון השאלון.
2. תיתכנה תשובות נוספות, שאינן מוזכרות כאן, לחלק מהשאלות.

סוג הבחינה: א. בגרות לבתי ספר על-יסודיים
 ב. בגרות לנבחנים אקסטרניים
 מועד הבחינה: קיץ תשע"ג, 2013
 מספר השאלון: 210,011107

מדינת ישראל משרד החינוך

עברית: הבנה, הבעה ולשון

שאלון א'

יחידת לימוד אחת

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעותיים וחצי.

- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.
פרק ראשון	—	הבנה והבעה	—	50 נקודות
פרק שני	—	אוצר המילים והמשמעים;
מילות יחס	—	26 נקודות
פרק שלישי	—	תחביר
ומערכת הצורות	—	24 נקודות
			—	סה"כ 100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות:

- (1) יש לענות על כל השאלות **בגוף השאלון**, לפי ההוראות.
 - (2) לכתובת טיוטה אפשר להשתמש בעמודים האחרונים (23-24) של השאלון.
 - (3) הקפד על כתב ברור, על כתיב נכון, על כללי הדקדוק ועל פיסוק הגיוני.
- הערה: קישורית לדוגמאות תשובה לשאלון זה תתפרסם בדף הראשי של אתר משרד החינוך.
- ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.**

ב ה צ ל ח ה !

/המשך מעבר לדף/

- 2 - הבנה, הבעה ולשון א', קיץ תשע"ג, מס' 011107, 210.

לפניך מאמר ושני קטעים הנלווים לו. קרא אותם, וענה על השאלות שאחריהם.

דונה גרציה שלא הכרתם

(מעובד על פי סחייק, צ' (2002). בעקבות דונה גרציה. אתר עמותת דונה גרציה. אוחר מ' <http://amuta.donagracia.com> וכן על פי סחייק, צ' (2010). דונה גרציה שלא הכרתם. עת-מול 213, עמ' 2-5. וכן על פי אתר משרד החינוך (2010). צידה לדרך: 500 שנה להולדתה של דונה גרציה. אוחר מ' <http://cms.education.gov.il>)

קטע נלווה 1: מי הם האנוסים? יהודים שנאלצו להמיר את דתם אך המשיכו לראות את עצמם יהודים, קיימו את מצוות היהדות בסתר, ולרוב התחתנו בינם לבין עצמם. האנוסים הידועים ביותר הם אנוסי ספרד ופורטוגל. אלה היו רבבות יהודים שבעקבות פרעות במאות ה-14-15 המירו את דתם והתנצרו. הם כונו גם "הנוצרים החדשים". במחצית השנייה של המאה ה-15 התחיל לפעול בספרד, ומאוחר יותר גם בפורטוגל, מוסד האינקוויזיציה שתפקידו היה, בין היתר, לגלות אנוסים שאינם נאמנים לדת הנוצרית, לדון אותם ולהענישם. בניגוד ליהודים שדבקו ביהדותם, האנוסים לא גורשו בזמן גירוש ספרד ופורטוגל, אולם רבים מהם נדדו ממקום למקום כדי להגיע למדינות סובלניות שבהן יוכלו לחזור ליהדותם. (מעובד על פי שחם, ד', אנוסים. בתוך לקסיקון אנציקלופדי חדש. תל אביב, תשנ"ה. וכן על פי אנוסים. בתוך יבנה – האנציקלופדיה לנוער, ישראל)	דונה גרציה נולדה בליסבון שבפורטוגל בשנת 1510 למשפחת אנוסים. שמה הנוצרי היה ביאטריצ' דה לונה, ובילדותה היא התגוררה בבית מהודר שהיו בו משרתים רבים. בכל יום ראשון היא נהגה ללכת לכנסייה. בהיותה ילדה שמה לב כי במרתפי הבית הדליקו בכל שבוע נרות בחשאי. כשהגיעה למצוות גילתה לה אמה כי שמה הוא חנה נשיא וכי היא יהודייה, בת למשפחת אנוסים ששורשיה בספרד. משבגרה נישאה דונה גרציה לפרנסיסקו מנדס, שהיה אף הוא בן למשפחת אנוסים. פרנסיסקו היה גדול סוחרי התבלינים באירופה, אדם אמיד שעסקו חבקו עולם. אחיו דיאגו נשא לאישה את בריאנדה, אחותה הצעירה של דונה גרציה, והקים באנטוורפן שבבלגיה את "בנק מנדס", שהיה לבנק השני בגודלו באירופה. לאחר מות בעלה של דונה גרציה,
--	--

שמונה שנים לאחר נישואיהם, עברו לשליטתה הון המשפחה וניהול העסקים שלו. עד מהרה היא התגלתה כאשת עסקים מצליחה בעולם גברי: יוזמת, מפתחת, מארגנת ומנהלת בנחישות אימפריה כלכלית חוצת גבולות.

בשנת 1536 נאלצה דונה גרציה לעזוב את פורטוגל בשל רדיפות האינקוויזיציה, שפעלה נגד האנוסים כדי למנוע מהם לקיים את מצוות היהדות. היא עקרה ללונדון ומשם לאנטוורפן. באנטוורפן נעשתה דונה גרציה אשת המעמד הגבוה.

הבנה, הבעה ולשון א', קיץ תשע"ג, מס' 210,011107 - 3 -

בד בבד עם פעילותה המסחרית הבינ-לאומית הגלויה החלה דונה גרציה לפעול בחשאי להצלת אחיה, יהודים ואנוסים, אשר נדדו ממקום למקום בעקבות גירוש ספרד ופורטוגל ורדיפות האינקוויזיציה. ביתה באנטוורפן היה למטה המרכזי של פעולותיה, וממנו נשלחו הוראות והנחיות לכל סוכניה ברחבי אירופה. סניפי הבנק המשפחתי "מנדס" אפשרו לה לבצע פעולות נסתרות ועלומות למען היהודים.

כשהחלה האינקוויזיציה לפעול גם באנטוורפן עזבה דונה גרציה את בלגיה ועברה לוונציה שבאיטליה. פרנסי העיר נהנו מנוכחותה של הגבירה העשירה בעולם, שפעילותה העסקית הכניסה ממון רב לקופת המדינה. כל אותה עת לא חדלה דונה גרציה מפעילותה החשאית למען הצלת היהודים. אולם חיי השלווה של דונה גרציה בוונציה נקטעו כאשר אחותה חשה כי אינה מקבלת די כסף מהאוצר המשפחתי, והלשינה על דונה גרציה כי היא דבקה ביהדותה ואינה "נוצרייה טובה". מחמת אותה הלשנה נאלצה דונה גרציה לעקור מוונציה לפְּרָה שבאיטליה.

שלטונות פְּרָה הליברליים אישרו לדונה גרציה לחזור לדתה, ושם היא גם חזרה לשמה העברי "חנה מנדס-נשיא". חייה השתנו מקצה לקצה – לא עוד חיים נוצריים וטקסים דתיים מבוים, אלא חיים יהודיים ומנהיגות של אישה יהודייה. היא הקימה בפְּרָה מטה מרכזי לטיפול בבעיות העם היהודי וקהילותיו בכל אירופה.

קטע נלווה 2: החרם על אנקונה

אנקונה הייתה עיר נמל ומרכז סחר באיטליה. בשנת 1555 ציווה האפיפיור ברומא לכלוא את כל "הנוצרים החדשים" באנקונה, משום שלטענתו הם קיימו את מצוות היהדות. הידיעה על מעצרו של "הנוצרים החדשים" הגיעה אל דונה גרציה, והיא החליטה לפעול למענם. אך מאמציה נכשלו, ועשרים וחמישה יהודים אנוסים הועלו על המוקד לעיני כול בכיכר העיר. כנקמה הכריזה דונה גרציה על חרם כלכלי על נמל אנקונה. בעקבות החרם שותק הנמל. אולם סוחרים יהודים שחששו כי ייפגעו המשיכו לסחור עם אנקונה, ובכך הביאו להתמוססותו של החרם.

(מעובד על פי אתר משרד החינוך [2010]. צידה לדרך: 500 שנה להולדתה של דונה גרציה. אוחר מ' <http://cms.education.gov.il>)

/המשך בעמוד 4/

ביוזמתה ובמימונה נכתבו ספרי קודש שיועדו לאנוסים, כמו סידור תפילה בספרדית וכן תרגום התנ"ך לספרדית שנקרא בשם "תנ"ך פְּרָה". השם דונה גרציה נישא בהערכה בכל הקהילות היהודיות באירופה.

משקדרו השמים גם בפְּרָה, החלה דונה גרציה להיערך להעברת המשפחה והעסקים הרבים לעיר הגדולה קושטא, איסטנבול של היום, שבטורקיה. איסטנבול הייתה אז אבן שואבת ליהודים רבים. סובלנותם של המנהיגים העותמאנים המוסלמים אפשרה לבני העם הנרדף לחזור ולקיים חיים גלויים ונורמליים.

הבנה, הבעה ולשון א', קיץ תשע"ג, מס' 210,011107 - 4 -

בשנת 1553, לאחר מסע ארוך שעבר דרך סלוניקי שביוון, הגיעה דונה גרציה לתחנתה האחרונה – איסטנבול. מארמונה שבאיסטנבול השפיעה דונה גרציה על חיי היהודים שבאימפריה העותמאנית ומחוצה לה כתריסר שנים. היא הקימה את מוסד "הישיבה", ולידו ייסדה את "בית הכנסת של הסניורה". אנשיה אף פדו שבויים יהודים מספינות סוחר טורקיות שהגיעו לאיסטנבול. ביד רחבה היא פיזרה צדקה לעניים. נוסף לכך היא תמכה בבתי חולים, בבתי כנסת ובבתי ספר ברחבי האימפריה העותמאנית. אחד המפעלים הגדולים והידועים ביותר שלה היה הדפסת אלפי כתבי יד יהודיים והוצאתם לאור. 60 65

בזמן שהותה באיסטנבול העזה דונה גרציה לקרוא ליהודים לעלות לארץ-ישראל, והחליטה להקים בטבריה מקלט ליהודים נרדפים. כך לאחר 1500 שנות גלות, יותר מ-300 שנים לפני בנימין זאב הרצל, הצליחה האישה היהודייה לקבל רישיון מהסולטן להקמת אוטונומיה לעם היהודי בטבריה שבארץ-ישראל. מותה הפתאומי של דונה גרציה בשנת 1569 גרם להפסקת הבנייה בעיר, ומפעל הקמת האוטונומיה ליהודים בטבריה נקטע באבו. 70

דונה גרציה הייתה תופעה יוצאת דופן בתולדות העם היהודי. חזרתה ליהדות בגלוי היא אות ומופת להיותה מנהיגה לעמה: אילו הסתפקה בשאיפה לעשות הון אישי, הייתה נשארת עם בני משפחתה במעמד של "נוצרים חדשים", שהיה מקנה לה יתרונות רבים הן באירופה הן באיסטנבול. אולם כמנהיגה שאפה דונה גרציה לשנות את המציאות שבה חיה, ואין ספק שכך עשתה. 75

פרק ראשון – הבנה והבעה (50 נקודות)

בפרק זה ענה על כל השאלות 1-7.

1. דונה גרציה הייתה בת למשפחת אנוסים.

הבא מקטע נלווה 1 שני פרטי מידע על האנוסים, והדגם כל אחד מהם על פי סיפור חייה של דונה גרציה שבמאמר.

פרט מידע (1): האנוסים הם יהודים שנאלצו להמיר את דתם.

דוגמה: "בכל יום ראשון היא נהגה ללכת לכנסיה" (שורה 5)

פרט מידע (2): האנוסים המשיכו לראות עצמם יהודים וקיימו את מצוות היהדות בסתר.

דוגמה: "בהיותה ילדה שמה לב כי במרתפי הבית הדליקו בכל שבוע נרות בחשאי" (שורה 6-8)

(8 נקודות)

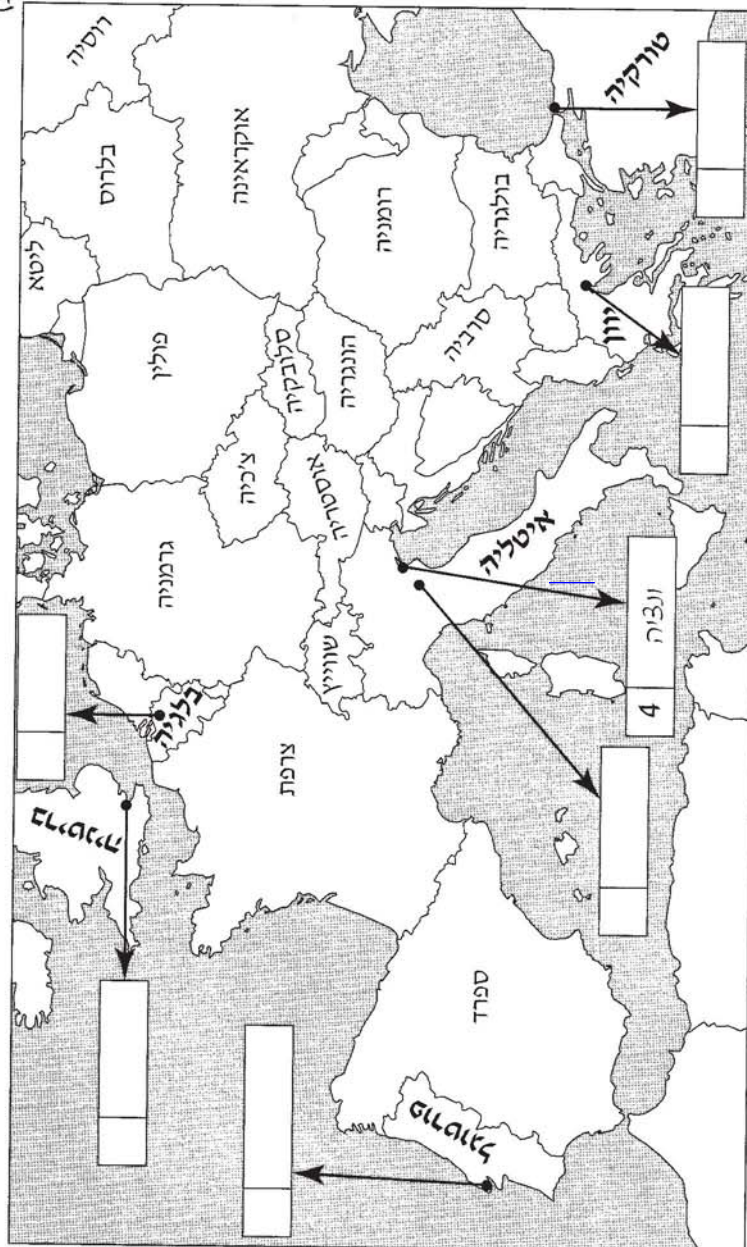
/המשך בעמוד 5/

אז: האנוסים התחתנו בינם לבין עצמם.

"משבגרה נשאה דונה גרציה לפרנסיסקו מנדס שהיה אף הוא בן למשפחת אנוסים."

(שורה 11-13)

1. ליסבון
2. לונדון
3. אנטוורפן
4. ונציה
5. פריז
6. סלוניקי
7. איסטנבול

/המשך בעמוד 6/

לפי הדוגמה במפה: ונציה 4
(6 נקודות)

העיר ברצץ נדודיה.

אחת מהן נמתח חץ אל מלבן ריק. בכל מלבן ריק ציין, לפי המאמר: **א.** את שם העיר שבה שהתה או עברה דונה גרציה. **ב.** מספר המציין את מיקום

במאמר מתוארים מסעותיה של דונה גרציה. לפניך מפת אירופה ואן הם התיכון. במפה מודגשות המדינות שבהן שהתה או עברה דונה גרציה, ומכל

2.

- 6 - הבנה, הבעה ולשון א', קיץ תשע"ג, מס' 210.011107

3. אילו כישורים מיוחדים התגלו בדונה גרציה לאחר שהתאלמנה? (2 נקודות)

הכישורים שהתגלו הם יוזמה, פיתוח, ארגון, ניהול ונחישות.

4. במה שונה הפעילות של דונה גרציה בפרק ובאיסטנבול מן הפעילות שלה במקומות הקודמים שהתגוררה בהם, ומהי הסיבה לכך? (6 נקודות)

בפררה ואיסטנבול פעלה דונה גרציה בגלוי, ולא בחשאי כפי שפעלה במקומות האחרים.
היא הקימה מטה מרכזי לטיפול בבעיות העם היהודי וקהילותיו בכל אירופה,
ביוזמתה נכתבו ספרי קודש, והתנ"ך תורגם לספרדית.

הסיבה - שלטונות פררה ואסטנבול היו ליברליים ואפשרו לה לחזור לדתה ואף לשמה העברי.

5. לפניך ציטוט:

"כל המהות של מנהיגות היא ההבנה שהדברים הם בידיים שלך, שיש לך בחירה להחליט, לעשות, לפעול, לעצב את החיים ולעצב את סביבתך".

(על פי אשל, א', כפי שהופיע באתר משרד החינוך [2010]. צידה לדרך: 500 שנה להולדתה של דונה גרציה.

אוחזר מ־ <http://cms.education.gov.il>)

כיצד אמירה זו באה לידי ביטוי בהתנהלות של דונה גרציה? בסס את דבריך על המאמר.

(6 נקודות)

לאחר מות בעלה בחרה דונה גרציה לנהל את עסקיו. היא פעלה בחשאי ובשלב מאוחר יותר
באופן גלוי להצלת אחיה היהודים. היא הבינה כי הדברים בידיים שלה, ולראיה המעבר
מעיר לעיר תוך דבקות במטרה.
דונה גרציה עיצבה את חייה כמנהיגה לעמה ולא הסתפקה במעמד של "נוצריה חדשה"
בעלת ממון.

/המשך בעמוד 7/

- 7 - הבנה, הבעה ולשון א', קיץ תשע"ג, מס' 210.011107

6. ניכר שלכותב המאמר יש יחס מיוחד כלפי דונה גרציה.

ציין מהו היחס של כותב המאמר כלפי דונה גרציה, והעתק שלושה ביטויים המבטאים יחס זה (ציין את מספרי השורות שבהן נמצא כל ביטוי). (8 נקודות)

כותב המאמר מעריך את דונה גרציה.

"תופעה יוצאת דופן בתולדות העם היהודי" (שורה 72)

"חזרתה ליהדות בגלוי היא אות ומופת להיותה מהיגה לעמה" (שורה 72-73)

"אולם כמנהיגה שאפה דונה גרציה לשנות את המציאות שבה חיה, ואין ספק שכך עשתה.

"השם דונה גרציה נישא בהערצה בכל הקהילות היהודיות באירופה" (שורה 46-48)

/המשך בעמוד 8/

- 8 - הבנה, הבעה ולשון א', קיץ תשע"ג, מס' 210,011107

7. מטלת סיכום (14 נקודות)

כתוב סיכום (בהיקף של כ-12 שורות), על פי המאמר ועל פי קטע נלווה 2, על פעילותה של דונה גרציה למען בני עמא. (תוכל להשתמש בעמוד 9 כטיוטה לסיכומך).

This image shows a single sheet of white paper with horizontal blue or grey ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are approximately 20 lines visible. The paper appears to be a standard notebook page.

/המשך בעמוד 9/

- 9 - הבנה, הבעה ולשון א', קיץ תשע"ג, מס' 210,011107

טיוטה

This image shows a single page of white paper with horizontal blue or grey ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page, typical of notebook paper. There is no handwriting or other markings on the page.

- 10 - הבנה, הבעה ולשון א', קיץ תשע"ג, מס' 011107, 210

פרק שני – אוצר המילים והמשמעים; מילות היחס (26 נקודות)

בפרק זה ענה על כל השאלות 8-12.

אוצר המילים והמשמעים (21 נקודות)

8. במילון אבן שושן (2003) מובאים בערך נ-ה-ג הפעלים "נהג" ו"הנהיג".

קרא אותם, וענה על הסעיפים שאחריהם.

א. **נהג** (ארמית: נהג; ערבית: נהג; התווה דרך)

~ הפעיל **הנהיג** פ"י 1. קבע מנהג, קבע שיש לנהג באופן מסוים: "הנהיגו שיהיו בודקין עדי נשים בדרשה ובחקירה" (חוספתא יבמות יד י). המנהל הנהיג סדרים חדשים במשרדו. הממשלה הנהיגה מתון בכלכלת המדינה. 2. הוליד, זרז ללכת: "ואין מנהיגין את הבהמה במקל כיום טוב" (ביצה ד ה). "ומנהיג את הסוס אל הבאר" (ביאליק, אריה א). 3. נהל, הורה את הדרך ללכת בה: "כל פננס שמנהיג את הצבור בנחת, זוכה ומנהיגם לעולם הבא" (סנהדרין צב). [וראו עוד ערך מנהיג]. – [להנהיג את-, מנהיג, ינהיג]

~ פעל **נהג** פע"י 1. נהל, הוליד: "וינהג את-הצאן אחר המדבר" (שמות ג א). "אנהגך אביאך אל-בית אמי" (שיר השירים ח ב). 2. הסיע כלי רכב: "ועזא ואחיו נהגים בעגלה" (דברי הימים א יג ז). רבים נוהגים בימינו במכוניות. 3. היה רגיל לעשות, היה מנהגו, הרפו היתה לו: "מקום שנהגו לעשות מלאכה בערב-פסחים עד חצות – עושין, מקום שנהגו שלא לעשות – אין עושין" (פסחים ד א). "צא וראה מה הצבור נוהג – ונהג!" (ירושלמי פאה כג). "לא היו בניו נוהגין פשוטה" (בבא בתרא ח ה). 4. היה רגיל ומקבל: "כל מצוה שהיא תלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ" (קידושין א ט). "שכועת פטוי נוהגת באנשים ובנשים" (שבועות ג י). 5. [נהג ב-] התייחס אל-: "הלומד מחברו... אפלו אות אחת, צריך לנהג בו כבוד" (אבות ו ג). – [לנהג את-, ב-, עם-, נוהג, נהוג; ינהג, נהג!]

א. לפניך משפט מן המאמר.

"בכל יום ראשון היא **נהגה** ללכת לכנסייה" (שורות 5-6).

— איזו מחמש ההגדרות של הפועל "נהג" מבטאת את המשמעות של המילה "נהגה" במשפט זה? ציין את מספרה. 3 (2 נקודות)

— כתוב לאיזה רובד לשון שייכת הגדרה זו. תלמוד (נקודה אחת)

(שים לב: סעיפים ב-ד של שאלה זו בעמוד הבא.)

- 11 - הבנה, הבעה ולשון א', קיץ תשע"ג, מס' 210,011107

ב. דונה גרציה הנהיגה את עמה בתקופה קשה.

איזו משלוש ההגדרות של הפועל "הנהיג" מבטאת את משמעות המילה "הנהיגה" במשפט זה?

ציין את מספרה. 3 (2 נקודות)

ג. אחת מן ההגדרות של הפועל "נהג" קרובה במשמעותה למשמעויות של הגדרות 2 ו- 3

של הפועל "הנהיג".

ציין את מספרה. 1 (2 נקודות)

ד. אילו שני פרטים דקדוקיים על הפועל "נהג" אפשר ללמוד מן המידע המובא

בסוגריים המרובעים בסוף הערך של פועל זה? (2 נקודות)

נטיית שם הפועל בצירוף מילות יחס

נטיית זמנים (בינוני, עתיד, ציווי)

/המשך בעמוד 12/

- 12 - הבנה, הבעה ולשון א', קיץ תשע"ג, מס' 210,011107

9.

לפועל "עָבַר" בנטייתו השוונות משמעויות רבות בעברית בת־ימינו.

להלן כמה ממשמעויות אלה (ממילון אבן־שושן) הממוספרות בספרות 1-8.

- 1 — הלך ובא אל העבר השני של מקום מסוים.
- 2 — הלך לכאן ולכאן, שוטט.
- 3 — חלף, הלך ונעלם.
- 4 — מיהר והקדים את משהו, הרחיק יותר ממנו.
- 5 — יצא מחזקת משהו ונכנס לחזקת אחר.
- 6 — התפשט ונפוץ.
- 7 — הצליח בתחרות, בבחינה.
- 8 — החליף מקום מגורים, מקום עבודה וכדומה.

לפניך שני ציטוטים מן המאמר, ובכל אחד מהם מודגש הפועל "עָבַר" בנטיית שוונות.

כתוב ליד כל ציטוט את הספרה המציינת את המשמעות של הפועל "עָבַר" מבין המשמעויות 1-8

שלעיל. (4 נקודות)

א. "לאחר מות בעלה [...] עברו לשליטתה הון המשפחה וניהול העסקים שלו" (שורות 20-21).

משמעות מספר 5

ב. "כשהחלה האינקוויזיציה לפעול גם באנטוורפן עזבה דונה גרציה את בלגיה ועברה לוונציה

שבאיטליה" (שורות 32-33).

משמעות מספר 8

- 13 - הבנה, הבעה ולשון א', קיץ תשע"ג, מס' 210,011107

10. א. העתק משורות 24-31 שני זוגות של מילים נרדפות. (2 נקודות)

זוג (1): הוראות - הנחיות

זוג (2): נסתרות - עלומות

ב. ציין (לא מן המאמר) מילה **מנוגדת** למילה "אמיד" (שורה 14) ומילה **מנוגדת** לצירוף

"ביד רחבה" (שורה 62). (2 נקודות)

מילה מנוגדת ל"אמיד": עני

מילה מנוגדת ל"ביד רחבה": בקמצנות

11. א. "איסטנבול הייתה אז **אבן שואבת** ליהודים רבים" (שורות 53-54).

הקף את המשמעות הנכונה של הצירוף "אבן שואבת" במשפט זה. (2 נקודות)

(1) מרכז דתי

(2) מוקד משיכה

(3) עיר משגשגת

(4) מקום יוקרתי

ב. "מפעל הקמת האוטונומיה ליהודים בטבריה נקטע באבו" (שורות 70-71).

המילה **אב** מוגדרת במילון אבן שושן:

1. צמח רך ורענן

2. צמיחה ופריחה

לפי פירושים אלה, הסבר את הביטוי המטפורי "נקטע באבו" בהקשרו במאמר. (2 נקודות)

הפעילות היהודית בטבריה הופסקה וחדלה לפעול בראשית דרכה.

- 14 - הבנה, הבעה ולשון א', קיץ תשע"ג, מס' 210.011107

(5 נקודות)

מילות היחס

12. א. לפניך קטע ובו מודגשים שלושה זוגות של מילות יחס. בכל זוג הקף את הצורה הנכונה של מילת היחס מבין שתי האפשרויות המוצעות. (3 נקודות)

הבית של דונה גרציה – אגדה של מקום

הבית של דונה גרציה בטבריה הוא מלון ומוזאון מיוחד במינו, המספר את סיפורה של המנהיגה היהודייה. זהו מקום שבו תפליגו בדמיונכם אל המאה ה-16 בזכות התפאורה בסגנון ארמונה של הגבירה ובזכות הצלילים מתקופת הרנסנס. אנו מזמינים אותכם/אתכם להגיע למקום ולחוש את האווירה המיוחדת השוררת בו. בין היתר מבקרים במלון קבוצות של תלמידים, ואחת מן המטרות של הסיורים הנערכים בעבורם היא לחזק אצלם/אצלם את המודעות לחלקן הנכבד של הנשים בהיסטוריה. אחד התלמידים שהשתתף בסיור הדגיש כי הסיור חשוב, וכי בלעדיו/בלעדו הוא לא היה יכול להבין את גדולתה של דונה גרציה ואת חשיבות פעילותה.

ב. לפניך שני משפטים.

בכל משפט כתוב את מילת היחס החסרה בנטייתה הנכונה, לפי הנתונים בסוגריים מתחת לקו. (2 נקודות)

(1) חברות טיולים מציעות "מסע בעקבות דונה גרציה". המסע בעקבותיה (בעקבות, נסתרת)

יכלול ביקור בכל אחת מן המדינות שבהן היא שהתה.

(2) היהודים העריצו את דונה גרציה. היא הייתה בשבילם משענת והצלה. (בשביל, נסתרים)

- 15 - הבנה, הבעה ולשון א', קיץ תשע"ג, מס' 210,011107

פרק שלישי – תחביר ומערכת הצורות (24 נקודות)

בפרק זה שמונה שאלות: ארבע מתחום התחביר (13-16) וארבע מתחום מערכת הצורות (17-20).
ענה על ארבע שאלות בלבד. תוכל לבחור אותן מתחום התחביר או מתחום מערכת הצורות
או משני התחומים, כרצונך (לכל שאלה – 6 נקודות).

תחביר

13. א. העתק מן הקטע שלפניך רק את המשפטים הפשוטים, וסמן בהם את הנושא ואת הנשוא.
בפרק הוקם בידי דונה גרציה מטה מרכזי לטיפול בבעיות העם היהודי בכל אירופה.
במימונה נכתבו ספרי קודש, ושמה נישא בהערצה בכל הקהילות היהודיות באירופה.
פעילותה זכתה לגילויי הוקרה רבים.

(1) בפרק הוקם בידי דונה גרציה מטה מרכזי לטיפול בבעיות העם היהודי בכל אירופה.
(2) פעילותה זכתה לגילויי הוקרה רבים.

ב. לפניך משפט ובו מילים מודגשות בקו.
לאחר 1500 שנות גלות קיבלה האישה היהודייה רישיון להקמת אוטונומיה לעם היהודי.
אילו מבין המילים המודגשות בקו במשפט הנתון הן משלימי פועל? העתק אותן.
לאחר 1500 שנות גלות, רישיון.

ג. לפניך משפט. הקף במעגל את משלימי השם במשפט.
סובלנותם של המנהיגים העותמאנים אפשרה לבני העם הנרדף קיום חיים נורמליים

- 16 - הבנה, הבעה ולשון א', קיץ תשע"ג, מס' 210,011107

14. לפניך שלושה משפטים מורכבים III-I. קרא אותם, וענה על הסעיפים שאחריהם.

פסוקית מ"ש

I. דונה גרציה נולדה בליסבון שבפורטוגל בשנת 1510 למשפחת אנוסים ששמרה בסתר על

יהדותה.

פסוקית מ"ש

II. היא פעלה להצלת היהודים שנמלטו מארצם.

פסוקית מ"פ

III. פשהורגשו פעולות האינקוויזיציה באנטוורפן, עזבה האישה העשירה את בלגיה.

א. בכל משפט תחם את הפסוקית, וציין מעליה אם היא משלימה את הפועל או משלימה את השם.

ב. בכל אחד מן המשפטים III-I ציין את הנושא ואת הנשוא של החלק העיקרי במשפט.

I. נושא: דונה גרציה נשוא: נולדה

II. נושא: היא נשוא: פעלה

III. נושא: האישה נשוא: עזבה

- 17 - הבנה, הבעה ולשון א', קיץ תשע"ג, מס' 210,011107

15. א. לפניך שני משפטים.

I. בשל רדיפות האינקוויזיציה עזבה דונה גרציה את פורטוגל בשנת 1536.

II. מותה הפתאומי של דונה גרציה בשנת 1569 גרם להפסקת הבנייה בטבריה.

בכל אחד מן המשפטים יש קשר לוגי של סיבה ותוצאה.

(1) ציין בכל משפט את המילה המציינת קשר זה.

המילה במשפט I: בשל

המילה במשפט II: גרם (ל)

(2) העתק מכל משפט את החלק שהוא התוצאה.

התוצאה במשפט I: דונה גרציה עזבה את פורטוגל בשנת 1536.

התוצאה במשפט II: הפסקת הבנייה בטבריה.

ב. מחמת אותה הלשנה נאלצה דונה גרציה לעקור מוונציה לפְּרָה.

הקף את המילים שיכולות להחליף את המילה מחמת ולשמור על משמעות המשפט

בהקשרו במאמר.

— בגלל

— בזכות

— למען

— עקב

— למרות

- 18 - הבנה, הבעה ולשון א', קיץ תשע"ג, מס' 210,011107

16. א. קרא את הקטע שלפניך, וענה על הסעיפים שאחריו.

בסיום פסטיבל דונה גרציה שנערך השנה סיפרה מארגנת הפסטיבל כי האירוע נחל הצלחה רבה, והוסיפה: "אנחנו בעמותת דונה גרציה נמשיך להנציח את מורשתה ופועלה של הגבירה בפעולות שונות ובפסטיבל שנתי. ברצוני להודות לעיריית טבריה ולכל המשתתפים בעשייה להצלחת הפסטיבל".

(1) מתח קו מתחת לדברי מארגנת הפסטיבל הנמסרים בדיבור ישיר, וציין שני סימנים לזיהוי הדיבור הישיר.

1) סימני הפיסוק: " " (נקודתיים ומרכאות)

2) שימוש בגוף ראשון- אנחנו, ברצוני

(2) כתוב את כל הקטע שבמסגרת בדיבור עקיף.

בסיום הפסטיבל דונה גרציה שנערך השנה סיפרה מארגנת הפסטיבל כי האירוע נחל הצלחה רבה, והוסיפה שהם בעמותת דונה גרציה ימשיכו להנציח את מורשתה ופועלה של הגבירה בפעולות שונות ובפסטיבל שנתי, וברצונה להודות לעיריית טבריה ולכל המשתתפים בעשייה להצלחת הפסטיבל.

ב. קרא את הקטע שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

הבית של דונה גרציה

מוזאון דונה גרציה בטבריה הוא מפעל תרבותי ייחודי שהוקם ב־2001. אחד מהרעיונות המרכזיים המודגשים בו הוא מנהיגות נשים.

האם כותרת הקטע היא צירוף או משפט? הסבר את קביעתך במונחים תחביריים.

הכותרת היא צירוף, מכיוון שמשפט מחייב נושא ונשוא ובכותרת אין פועל, משמע אין נשוא.

ג. העתק מן הקטע צירוף סמיכות.

מוזיאון דונה גרציה או מנהיגות נשית.

- 19 - הבנה, הבעה ולשון א', קיץ תשע"ג, מס' 011107, 210

מערכת הצורות

17. א. לפניך טבלה.

בעמודה הימנית יש משפטים ובהם פעלים מודגשים. השלם את הטבלה במקומות הריקים (הלבנים).
בעמודה השמאלית הקף צורת פועל נוספת מאותו הבניין של הפועל הנתון.

הפועל	השורש	הבניין	שם הפעולה	הקף צורת פועל נוספת מאותו הבניין
דונה גרציה פִּזְרָה צדקה לעניים.		פיעל	פיזור	נִפְזָר, נִפְזָר, נִתְפָּזֵר
בביתה של דונה גרציה הִדְלִיקוּ נרות בכל שבוע.		הפעיל	הדלקה	יִדְלִקוּ, תִּדְלִיקוּ, יִדְלִקוּ
אילו הִסְתַּפְּקָה בשאיפה לעשות הון אישי, הייתה נשארת במעמד של "נוצרים חדשים".	ס.פ.ק		הסתפקות	הִסְתַּפְּקוּ, תִּסְתַּפְּקוּ, מִסְתַּפְּקוֹת
בעקבות החרם שִׁתַּק הנמל.	ש.ת.ק	פועל		תִּשְׁתַּק, תִּשְׁתַּק, תִּשְׁתַּק
דונה גרציה שלא הִכְרַתָּם.	נ.כ.ר	הפעיל	הכרה	הִכְרַתָּם, תִּכְרַתָּם, מִכְרִיתָם

ב. יהודים רבים דִּבְּקוּ ביהדותם.

הקף את צורת עתיד נוכחים של הפועל דִּבְּקוּ.

תִּדְּבְּקוּ, תִּדְּבְּקוּ, תִּדְּבְּקוּ

- 20 - הבנה, הבעה ולשון א', קיץ תשע"ג, מס' 210,011107

18. לפניך קטע מנאומו של נשיא המדינה שמעון פרס לציון 500 שנה להולדת דונה גרציה (24/10/2010).

דונה גרציה הייתה "גדולה מהחיים". היא הצליחה לפלס את דרכה בעוז רוח נשי, בעולם שנשלט על ידי גברים. כיהודייה גאה בארצות הנצרות היא התהלכה בין מלכים [...] אני מסתכל על תקופתה ורואה שהיא פעלה בסביבה גאוגרפית בלתי יציבה [...]

א. העתק מן הקטע:

- שני פעלים בבניין התפעל: התהלכה , מסתכל
- פועל אחד בבניין הפעיל: הצליחה
- פועל אחד בבניין נפעל: נשלט

ב. מבין הפעלים שציינת בסעיף א, העתק פועל אחד שצורתו סבילה, וכתוב את הפועל הפעיל שלו.

הפועל הסביל: נשלט , הפועל הפעיל שלו: שלט

ג. מבין הפעלים שציינת בסעיף א, העתק רק את הפעלים בגוף נסתרת.

התהלכה, הצליחה

ד. העתק מן הקטע שם פועל וציין את בניינו.

- שם הפועל: לפלס
- הבניין: פיעל

- 21 - הבנה, הבעה ולשון א', קיץ תשע"ג, מס' 210,011107

19. א. לפניך שמונה שמות.

פְּסִיבֵל, מִסֵּעַ, מְנַהִיגוֹת, בֶּנֶק, סְפָרִיָּה, יִתְרוֹן, מִפְעֵל, מַחְזָמֵר

מיין בטבלה שלפניך את השמות.

שורש ומשקל (גזירה מסורגת)	בסיס וצורן סופי (גזירה קווית)	הלחם בסיסים	שאיילה מלעז
מסע יתרון מפעל	מנהיגות ספריה	מחזמר	פסטיבל בנק

ב. לפניך שבעה שמות פעולה. מיין אותם לקבוצות לפי בניינים, וציין את הבניין של כל קבוצה.

תְּמִיכָה, הַמְשָׁךְ, נְדִידָה, בִּקְשָׁה, הִדְפָּסָה, הַצָּלָה, סִכּוֹן

קל - תמיכה, נדידה

הפעיל - המשך, הדפסה, הצלה

פיעל - בקשה, סיכון

- 22 - הבנה, הבעה ולשון א', קיץ תשע"ג, מס' 210,011107

20. א. לפניך חמישה משפטים, ובכל אחד מהם מודגשת מילה.

- (1) **ילדותי** עברה עליי בבית מהודר.
 - (2) דונה גרציה הייתה אשת עסקים מצליחה בעולם **גברי**.
 - (3) אחותה של דונה גרציה לא קיבלה די כסף מהאוצר **המשפחתי**.
 - (4) **ביתי** ייבנה בטבריה.
 - (5) מותה **הפתאומי** של דונה גרציה גרם להפסקת הבנייה בטבריה.
- מייך בטבלה שלפניך את המילים המודגשות לשתי קבוצות, לפי תפקיד הצורן ☐ י במילה בהקשרה במשפט.

מילים שבהן הצורן ☐ י הוא צורן נטייה	מילים שבהן הצורן ☐ י הוא צורן גזירה
ילדותי ביתי	גברי משפחתי פתאומי

ב. (1) מהי המשמעות של צורן הגזירה ☐ י במילים שמיינת בטבלה?

שם תואר

(2) מהי המשמעות של צורן הנטייה ☐ י במילים שמיינת בטבלה?

כינוי שייכות - שלי

/בהמשך דפי טיוטה/

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך